

priloga poročevalca

Ljubljana, 9. 10. 1984

PREDLOG ZA IZDAJO ZAKONA o zagotovitvi sredstev za graditev objektov z osnutkom zakona (ESA-555)

Izvršni svet Skupščine SR Slovenije je na 21. seji dne 27. 9. 1984 določil besedilo:

— PREDLOGA ZA IZDAJO ZAKONA O ZAGOTOVITVI SREDSTEV ZA GRADITEV OBJEKTOV Z OSNUTKOM ZAKONA,

ki vam ga pošiljamo v obravnavo na podlagi prve alinee 210. člena, 261., 262. in drugega odstavka 260. člena poslovnika Skupščine SR Slovenije.

Izvršni svet Skupščine SR Slovenije je na podlagi 85. člena poslovnika Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije in na podlagi 215. in 216. člena poslovnika Skupščine SR Slovenije

določil, da bodo kot njegovi predstavniki pri delu skupščinskih delovnih teles sodelovali:

- Henrik MARKO, član Izvršnega sveta in predsednik Republiškega komiteja za industrijo in gradbeništvo,
- Igor VANDOT, republiški svetovalec v Republiškem sekretariatu za finance,
- Saša SKULJ, namestnik predsednika Republiškega komiteja za industrijo in gradbeništvo,
- Tanja KOŠOROK, svetovalka predsednika Republiškega komiteja za industrijo in gradbeništvo.

**Socialistična republika Slovenija
REPUBLIŠKI KOMITE ZA INDUSTRIJO
IN GRADBENIŠTVO**

POVZETEK

Zbori Skupščine SR Slovenije so na zasedanju dne 12. aprila 1984 ob sprejetju osnutka zakona o graditvi objektov sprejeli sklep, naj se poglavje o zagotavljanju sredstev za graditev objektov uredi s posebnim zakonom.

Tako so s predloženim zakonom urejene obveznosti investitorjev, da pred začetkom graditve objektov izdelajo načrt zagotovitve sredstev za celotno predračunsko vre-

dnost objekta po investicijskem programu ter hkrati zagotovijo portrebna sredstva za izvedbo investicijskih del v obdobju od začetka graditve do 30. junija naslednjega leta. Najkasneje do konca polletja pa morajo investorji zagotoviti sredstva za izvajanje del v naslednjih dvanajstih mesecih oziroma do zaključka graditve objekta, če je le-ta predviden pred 30. junijem naslednjega leta. Z zakonom so našteta tudi dokazila o zagotovitvi sredstev za posamezno vrsto investicijskih sredstev ter uvedene obveznosti investitorjev glede postopka ugotavljanja prekoračitev predračunske vrednosti, zagotavljanja sredstev za nadomeščanje investicijskih izdatkov zaradi prekoračitev ter obveščanja Službe družbenega knjigovodstva o ugotovljenih prekoračitvah.

PREDLOG ZA IZDAJO ZAKONA o zagotovitvi sredstev za graditev objektov

I. Ustavna podlaga

Ustavna podlaga za izdajo tega zakona je podana v 6. točki 321. člena Ustave SR Slovenije, po kateri se z zakonom urejajo projektiranje, investiranje in graditev objektov.

II. Ocena stanja na področju, ki se ureja z zakonom in razlogi za izdajo zakona

Graditev objektov ureja v SR Sloveniji zakon o graditvi objektov (Uradni list SRS, št. 42/73, 8/75 in 39/81), ki obsega tudi določbe o zagotavljanju sredstev za financiranje graditve

objektov. Do leta 1981 so se za to področje uporabljale določbe temeljnega zakona o graditvi objektov, ki so bile zasnovane na naslednjih načelih:

— Investitor je moral pred pridobitvijo gradbenega dovoljenja zagotoviti vsa sredstva za nadomeščanje investicijskih izdatkov v znesku celotne predračunske vrednosti z ocenjenimi podražitvami v toku graditve;

— zakon je določal za posamezno vrsto investicijskih sredstev dokazila o zagotovitvi sredstev (za lastna sredstva potrdilo o izločitvi na poseben račun; za sredstva bodočega priliva — sklep organa upravljanja o namenski izločitvi sred-

stev z garancijo banke; za kreditna sredstva – kreditno pogodbo itd.);

– investitor je moral spremiljati izvajanje investicijskega programa, ugotavljati prekoračitve in tekoče zagotavljati sredstva za plačilo investicijskih izdatkov zaradi prekoračitev;

– opredeljena je bila graditev investicijskih objektov za trg z dostavkom, da se določbe o zagotovitvi sredstev ne nanašajo na gradnjo stanovanj, stanovanjskih hiš ter pripadajočih objektov za trgovino, komunalne in druge storitvene dejavnosti za trg;

– določen je bil način obveščanja Službe družbenega knjigovodstva o začetku in zaključku graditve objektov.

S spremembami in dopolnitvami zakona o graditvi objektov, sprejetimi v decembru 1981, so bila zadržana nekatera temeljna načela ureditve iz temeljnega zakona o graditvi objektov z naslednjimi spremembami:

– zakon ni več določal graditve objektov za trg, niti graditve stanovanjskih objektov za trg,

– investitor družbeno usmerjene stanovanjske gradnje ni dolžan zagotoviti sredstev na način, ki je določen z zakonom za druge gradbene objekte, temveč zadošča za pridobitev gradbenega dovoljenja že potrdilo stanovanjske skupnosti,

da so s samoupravnim sporazumom o temeljih plana stanovanjske skupnosti zagotovljena sredstva v obsegu in dinamiki, ki omogoča izgradnjo investicijskega objekta po predloženi tehnični dokumentaciji.

Te spremembe in dopolnilje zakona so se v praksi potrdile kot dobre ob sočasno izboljšah investicijskih programih ter realnejših predračunih vlaganj. Značilnosti strukture sredstev, ki jih investitorji zagotavljajo po veljavni zakonski ureditvi pred začetkom graditve objektov, so razvidne iz naslednjih podatkov o polletnih popisih investicijskih objektov v gradnji: (Glej tabelo 1 na naslednji strani.)

Iz podatkov je razvidno, da se delež lastnih sredstev investitorjev in delež združenih sredstev v predračunski vrednosti večajo ter da imajo nezagotovljena sredstva tendenco upadanja, tako v absolutnem obsegu kakor tudi v relativnih deležih. Čeprav se podatki o nezagotovljenih sredstvih v pretežnem delu nanašajo na prekoračitve, pa je potrebno predvsem zaradi števila primerov prijavljenih prekoračitev v ureditvi zadržati sankcijske ukrepe proti investitorjem, ki v zakonskih rokih ne zagotovijo potrebnih sredstev za prekoračitve.

Ugotovljene prekoračitve so se v proučevanem obdobju gibale z naslednjimi zakonitostmi (glej tabelo 2):

Tabela 2

Investicijski objekti v graditvi in prijavljene prekoračitve bo v obdobju od 31. 3. 1982 do 31. 3. 1984 (Vir: Rezultati polletnih popisov o investicijskih objekti v gradnji, Služba družbenega knjigovodstva v SR Sloveniji, Centrala Ljubljana)

	31. 3. 1982	30. 9. 1982	31. 3. 1983	30. 9. 1983	31. 3. 1984
– število objektov v graditvi	2.434	2.626	2.342	2.528	2.405
– predračunska vrednost objektov v graditvi (v mio din)	156.586	158.157	164.335	167.065	184.060
– število prekoračitev	1.145	1.053	1.855	1.956	1.939
– vrednost prekoračitev (v mio din)	52.405	52.133	26.259	24.538	36.446
– poprečno povečanje predračunske vrednosti	50,0%	48,8%	34,3%	29,0%	39,6%
– nezagotovljena sredstva za prekoračitev (v mio din)	9.427	12.690	5.237	3.845	8.823

V preteklih dveh letih ima število prekoračitev tendenco hitrega naraščanja, saj se je več kot podvojilo, medtem ko skupna vrednost prijavljenih prekoračitev znatno upada (pri tem je 48,5%-ni porast na dan 31. 3. 1984 v primerjavi s podatki iz predhodnega polletnega popisa pojasnjен z naglim porastom obsega investicijske graditve ob koncu lanskega in začetku letošnjega leta). Zmanjševanje poprečnega povečanja predračunske vrednosti zaradi prekoračitev ob kratnem povečanju števila prekoračitev potrjuje tudi druge ugotovitve o značilnostih investicijske porabe na osnovi drugih podatkov, predvsem glede realnejšega načrtovanja v investicijskih programih, podrobnejšega predvidevanja vseh izdatkov, ki so povezani z izvajanjem del pri graditvi objektov in doslednega izvajanja predpisov o obvezni investicijski dokumentaciji. Čeprav zato večina prekoračitev nastaja kot posledica nepredvidenega porasta cen, pa je potrebno ureditev obveznosti ugotavljanja prekoračitev in zagotavljanja sredstev zadržati in izpopolniti prav zaradi visokega deleža nezagotovljenih sredstev za prekoračitev, izkazanega ob popisih investicijskih objektov v gradnji v zadnjih nekaj letih.

Za obravnavano obdobje je značilno, da je bila investicijska dejavnost usmerjena tudi s posebno intervencijsko zakonodajo na zvezni ravni, s katero so bili urejeni predvsem pogoji za odobravanje investicijskih kreditov, pogoji za izdajanje garancij, način zagotovitev trajnih obratnih sredstev, prepoved negospodarskih in neproizvodnih investicij itd.

Tako intervencijski zakon o začasnih prepovedih dajanja garancij in drugih listin o zagotovitvi sredstev iz bodočega priliva investitorja ter dajanja kreditov in garancij za kritje prekoračitev pri financiranju investicij (Uradni list SFRJ, št. 62/83) prepoveduje bankam, da bi dajale investitorjem garancije o zagotovitvi sredstev iz vseh virov bodočega priliva sredstev, s katerimi investitor dokazuje zagotovitev sredstev za financiranje investicij pred pričetkom investicije in pridobitvijo gradbenega dovoljenja. Tudi drugim uporabnikom družbenih sredstev prepoveduje, da bi dajali potrdila in druge listine, s katerimi Službi družbenega knjigovodstva dokazujojo zagotovitev sredstev iz bodočega priliva sredstev za financiranje investicij pred začetkom gradnje in pridobitvijo

gradbenega dovoljenja. Enaka prepoved velja tudi za kritje prekoračitev (razen izjem, navedenih v zveznem zakonu).

Tako je onemogočeno dajanje garancij za vse večje prednostne investicije, ki se gradijo z združevanjem sredstev iz bodočega priliva. Gradnja takih objektov traja dalj časa, zanje so potrebna velika investicijska vlaganja, zato je potrebno upoštevati tudi realni bodoči priliv investitorja in sovlegatevje.

V skladu z zakonom o graditvi objektov pa je potrebna za sredstva iz bodočega priliva poleg pogodbe, samoupravnega sporazuma ali zakona tudi garancija banke. Ker to zaradi zveznega intervencijskega zakona sedaj ni mogoče, so težave pri zagotovitvi sredstev za velike prednostne investicije, ki se praviloma financirajo s prilivom bodočih sredstev. Zato ni mogoče izpeljati večjih vlaganj, pri katerih je nujno upoštevati v finančni konstrukciji naložbe realni bodoči priliv.

Trenutno veljavni predpisi o začasnih prepovedih uporabe družbenih sredstev namreč navajajo k ugotovitvi, da razen izredno redkih izjem noben investitor ne more pridobiti gradbenega dovoljenja, če ni izločil za vse obdobje investicijske graditve na poseben račun sredstev za širitev in zboljšanje materialne osnove dela v znesku celotne predračunske vrednosti investicijskega objekta. Ne glede na to, da se predpisi o začasnih prepovedih uporabe družbenih sredstev često spremenijo in v posameznih obdobjih povsem divergentno urejajo pogoje in način financiranja investicijske dejavnosti, pa je potrebno pri predpisovanju pogojev za izdajo gradbenega dovoljenja določiti trajnejšo ureditev, ki bo omogočala začetek gradnje tistih investicijskih objektov, za katere bo pretežni del sredstev zagotovljen iz bodočih razporeditev čistega dohodka v poslovni sklad oziroma za namene širitev in zboljšanje materialne osnove dela.

Poleg tega je bila v razpravah o finančni konsolidaciji gospodarstva in bank ponovno poudarjena zahteva, da je potrebno v republiških in pokrajinskih predpisih o graditvi objektov proučiti utemeljenost razlogov za ureditev, ki terja izločitev lastnih sredstev investitorja za celotno obdobje graditve hkrati s pobudo za uveljavitev možnosti za začasno uporabo dela investicijskih sredstev tudi za vzdrževanje

Tabela 1

Zagotovitev sredstev za investicijske objekte na območju SR Slovenije v obdobju 1. 4. 1981 do 31. 3.
1984 (Vir: Rezultati polletnih popisov o investicijskih objektih v gradnji, Služba družbenega
knjigovodstva v SR Sloveniji, Centralna Ljubljana)

v milo din

	INVESTICIJSKI OBJEKTI, KI SO SE ZAČELI GRADITI V OBDOBJU			
	od 1.4. do 30.9.81 (na dan 30.9.81)	od 1.10.81 do 31.3.82 (na dan 31.3.82)	od 1.4. do 30.9.82 (na dan 30.9.82)	od 1.10.82 do 31.3.83 (na dan 31.3.83)
	znesek %	znesek %	znesek %	znesek %
Celotna predračunska vrednost s prekoračitvenimi vrednostmi:	14.309	100	11.041	100
- lastna sredstva, že izločena na računih investitorjev	3.844	26,9	3.246	29,4
- lastna sredstva zagotovljene za garancijo na bodoči prihiv	3.319	23,2	1.593	14,5
- združena sredstva	1.394	9,7	1.901	17,2
- krediti domačih bank	2.924	20,4	2.052	18,6
- krediti drugih domačih kreditorjev	972	6,8	931	8,4
- krediti tujih bank in drugih tujih kreditorjev	588	4,1	369	3,3
- drugi viri	318	2,2	926	8,4
- rezagotovljena sredstva	951	6,7	23	0,2
Celotna predračunska vrednost s prekoračitvenimi vrednostmi:	14.309	100	15.918	100
- lastna sredstva, že izločena na računih investitorjev	3.844	26,9	6.561	41,2
- lastna sredstva zagotovljene za garancijo na bodoči prihiv	3.319	23,2	1.532	9,6
- združena sredstva	1.394	9,7	2.444	15,4
- krediti domačih bank	2.924	20,4	2.778	17,5
- krediti drugih domačih kreditorjev	972	6,8	1.058	6,7
- krediti tujih bank in drugih tujih kreditorjev	588	4,1	369	3,3
- drugi viri	318	2,2	926	8,4
- rezagotovljena sredstva	951	6,7	23	0,2
Celotna predračunska vrednost s prekoračitvenimi vrednostmi:	14.309	100	19.735	100
- lastna sredstva, že izločena na računih investitorjev	3.844	26,9	6.914	35,0
- lastna sredstva zagotovljene za garancijo na bodoči prihiv	3.319	23,2	3.609	18,3*
- združena sredstva	1.394	9,7	1.875	9,5
- krediti domačih bank	2.924	20,4	2.070	10,5
- krediti drugih domačih kreditorjev	972	6,8	3.490	17,7*
- krediti tujih bank in drugih tujih kreditorjev	588	4,1	369	3,3
- drugi viri	318	2,2	926	8,4
- rezagotovljena sredstva	951	6,7	23	0,2
Celotna predračunska vrednost s prekoračitvenimi vrednostmi:	14.309	100	21.746	100
- lastna sredstva, že izločena na računih investitorjev	3.844	26,9	9.350	43
- lastna sredstva zagotovljene za garancijo na bodoči prihiv	3.319	23,2	2.085	9,6
- združena sredstva	1.394	9,7	4.042	18,6
- krediti domačih bank	2.924	20,4	3.595	16,5
- krediti drugih domačih kreditorjev	972	6,8	984	4,5
- krediti tujih bank in drugih tujih kreditorjev	588	4,1	369	3,3
- drugi viri	318	2,2	926	8,4
- rezagotovljena sredstva	951	6,7	23	0,2
Celotna predračunska vrednost s prekoračitvenimi vrednostmi:	14.309	100	27.692	100
- lastna sredstva, že izločena na računih investitorjev	3.844	26,9	9.800	35,4
- lastna sredstva zagotovljene za garancijo na bodoči prihiv	3.319	23,2	4.422	16,0
- združena sredstva	1.394	9,7	4.461	16,1
- krediti domačih bank	2.924	20,4	4.071	14,7
- krediti drugih domačih kreditorjev	972	6,8	2.052	7,4
- krediti tujih bank in drugih tujih kreditorjev	588	4,1	652	3,0
- drugi viri	318	2,2	962	4,4
- rezagotovljena sredstva	951	6,7	75	0,4

* Garancija na bodoči priliv za avtocesto Naklo-Ljubljana v višini 2.417 milijonov din,
kredit domačih kreditorjev v višini 1.962 milijona din

tekoče likvidosti v poslovanju investitorja. Te zahteve in predlogi so bili še posebej utemeljevani z dejstvom, da so obrestne mene za likvidnostne kredite v stalnem porastu, da je potrebno zagotoviti hitrejše obračanje in uporabo vseh pojavnih oblik družbenih proizvodniških sredstev in da v inflacijskih razmerah ni smotno vnaprej, za obdobja, ki so daljša od enega leta, immobilizirali investicijskih sredstev, ki so namenjena za nadomeščanje investicijskih izdatkov, nastalih zaradi prekoračitev pri objektih v gradnji.

Zbori Skupščine SR Slovenije so ob obravnavi osnutka zakona o graditvi objektov dne 12. aprila 1984 sprejeli tudi sklep, da naj se poglavje zakona, v katerem je opredeljeno zagotavljanje finančnih sredstev za gradnjo objektov izloči iz zakona in o tem pripravi poseben predpis, ki naj ga predlagatelj predloži Skupščini v obravnavo še pred dokončnim sprejetjem zakona o graditvi objektov z namenom, da se zagotovi celovitost zakonskega urejanja tega področja.

III. Načela, na katerih temelji zakon in poglavitev rešitve

Z zakonom je določena dolžnost uporabnikov družbenih sredstev – investitorjev, da še pred začetkom graditve objektov zagotovijo sredstva za graditev objektov v celotni predračunski vrednosti, pri čemer je način zagotovitve za njene posamezne sestavne dele podrobnejše določen z zakonom. Na ta način je vzpostavljena povezava z zakonom o graditvi objektov, ki v četrtri alineji 36. člena zavezuje investitorja, da mora k zahtevi za izdajo gradbenega dovoljenja priložiti tudi dokaz, da so zagotovljena finančna sredstva po posebnih predpisih.

Zakon se tako ne nanaša na objekte, ki jih gradijo občani, na objekte civilnopravnih oseb, če za graditev niso uporabljeni družbeni sredstva, in na graditev objektov za trg. Z zakonom je podrobnejše opredeljeno, katera graditev objektov šteje za graditev, namenjeno trgu. Takšna rešitev je ponovno vključena v zakonsko ureditev zaradi številnih predlogov in pobud, da naj se gradbenim organizacijam omogoči, da v okviru svoje redne dejavnosti opravljajo graditev za neznanega kupca, posebej še v primerih, ko se zaradi značaja namembnosti objekta pojavi potreba po zbirjanju večjega števila investitorjev, npr. stanovanjski objekti, poslovne zgradbe, skladišča ipd. Pričakovati je, da bo takšna zakonska možnost omogočala angažiranje neizkoriščenih zmogljivosti gradbenih organizacij v dekonjunktturnih obdobjih, hkrati pa uvajala elemente konkurenčnosti pri zniževanju stroškov graditve med gradbenimi organizacijami.

Investitorji morajo pred pričetkom graditve pripraviti načrt

zagotovitev sredstev in dejansko zagotoviti sredstva v celotni predračunski vrednosti za pripravljala dela, ne glede na to, kako dolgo ta dela trajajo, za graditev objekta in za investicijske stroške, povezane z graditvijo objekta in njegovim usposabljanjem do začetka rednega obratovanja pa v znesku, predvidenem po načrtu zagotovitev sredstev do 30.6. v naslednjem letu. Takšna ureditev pomeni bistveno spremembo v primerjavi z veljavnim zakonom, saj terja od investitorja podroben načrt zagotovitev sredstev za celotno obdobje graditve, medtem ko mora zagotoviti sredstva pred pričetkom graditve le za dela, ki so predvidena do 30. junija v naslednjem letu. Predlagana ureditev pomeni sicer olajšavo glede načina zagotavljanja sredstev, predvsem za objekte, ki se bodo gradili v daljšem časovnem obdobju, hkrati pa vzpostavljanja obveznosti kontinuiranega zagotavljanja sredstev in uvaja avtomatizem prekinitev graditve objekta v primerih, ko investitor ne zagotovi v zakonskih rokih sredstev za nadaljevanje graditve objekta in sredstev za ugotovljene in prijavljene prekoračitve.

Izjemoma se določbe o zagotovitvi sredstev ne nanašajo na investitorja družbeno usmerjene stanovanjske graditve; za zagotovitev sredstev pri graditvi objektov na tem področju šteje sklenjeni samoupravni sporazum ali pogodba o združevanju sredstev. Podobna izjema se nanaša tudi na graditev gospodarske infrastrukture in objektov s področja družbenih dejavnosti pod pogojem, da so v samoupravnih sporazumih o združevanju sredstev navedeni konkretni objekti, da je dinamika prilivov sredstev usklajena z dinamiko investicijske izgradnje in da Služba družbenega knjigovodstva ob izdaji potrdila o zagotovljenih sredstvih ugotovi, da so bila plačila za objekte po samoupravnem sporazumu, ki so že v gradnji, izvršena v zakonskih rokih.

Predlagana ureditev glede obveščanja Službe družbenega knjigovodstva o ugotovljenih prekoračitvah ter o začetku in zaključku graditve objektov je zasnovana na načelih, na katerih temelji veljavna zakonska ureditev.

IV. Ocena posledic izvajanja predlaganega zakona

Z izvajanjem zakona ne bodo nastopile nove obveznosti za proračune družbenopolitičnih skupnosti, niti nova administrativna in strokovna dela in opravila pri investitorjih in pri Službi družbenega knjigovodstva. Pričakovati pa je, da se bo izboljšala likvidnost investitorjev, saj bodo po predlagani ureditvi dolžni izločati sredstva lastne udeležbe le do zneska za nadomeščanje investicijskih izdatkov po načrtu zagotavljanja sredstev za eno leto vnaprej, oziroma do 30.6. v naslednjem letu.

OSNUTEK ZAKONA O zagotovitvi sredstev za graditev objektov

1. člen

Investitor je dolžan zagotoviti sredstva za graditev objektov, ki jih gradi po zakonu o graditvi objektov (Uradni list SRS, št. ...) pred začetkom graditve objektov, na način, ki je določen s tem zakonom.

Za začetek graditve objektov po tem zakonu šteje investitorjevo obvestilo Službi družbenega knjigovodstva, da začenja z gradnjo objekta oziroma da začenja izvajati dela.

2. člen

Obveznost zagotavljanja sredstev za graditev objektov po tem zakonu se ne nanaša na:

1. graditev objektov, pri katerih so investitorji občani in stanovanjske zadruge;
2. graditev objektov, pri katerih so investitorji civilnopravne osebe, če se za gradnjo ne uporabljajo družbeni sredstva;
3. graditev objektov za trg;
4. graditev objektov in izvajanje del, pri katerih po določ-

bah zakona o graditvi objektov ni potrebno gradbeno dovojenje.

Za graditev objektov za trg po tem zakonu šteje izvajanje investicijskih del, ki jih izvajalec nadomešča iz svojih obratnih sredstev v obdobju do pridobitve kupca za celotni objekt ali za del objekta.

3. člen

Investitor je dolžan zagotoviti sredstva za graditev objektov po investicijskem programu, in sicer takole:

1. za pripravljala dela za graditev objektov, ki se izvajajo na podlagi gradbenega dovoljenja samo za ta dela (drugi odstavek 40. člena zakona o graditvi objektov) – sredstva v celotni predračunski vrednosti pred začetkom izvajanja del;
2. za graditev objektov, ki štejejo za pripravljala dela in je treba zanje pridobiti posebno gradbeno dovoljenje (tretji odstavek 40. člena zakona o graditvi objektov) – sredstva v celotni predračunski vrednosti pred začetkom njihove graditve;

3. za graditev objektov ali delov objektov, ki pomenijo ekonomsko tehnično celoto in se dajo samostojno uporabljati, če traja njihova graditev manj kot eno leto – sredstva v celotni predračunski vrednosti pred pričetkom njihove graditve oziroma pred pričetkom pripravljalnih del, če se dela ne izvajajo s posebnim gradbenim dovoljenjem;

4. za graditev objektov ali delov objektov iz prejšnje točke, če traja graditev več kot eno leto – sredstva v predračunski vrednosti za plačilo del po investicijskem programu od začetka graditve do 30. junija v naslednjem letu, za preostali del predračunske vrednosti celotnega objekta pa načrt zagotovitve sredstev za preostalo obdobje graditve;

5. za izobraževanje delavcev, potrebnih za izkoriščanje objekta, za obratna sredstva, določena v investicijskem programu, za znanstveno raziskovalno in razvojno dejavnost, za obveznosti od investicij, ki se plačujejo po posebnih predpisih in za zagonske stroške do začetka rednega izkoriščanja objekta – sredstva v celotni predračunski vrednosti pred začetkom graditve objektov oziroma pred začetkom izvajanja del, če prične redno izkoriščanje objekta pred iztekom enega leta od začetka graditve;

6. za dela in izdatke iz prejšnje točke, če prične redno izkoriščanje objektov po izteku enega leta od začetka graditve – sredstva v predračunski vrednosti za plačilo del in izdatkov po investicijskem programu od začetka graditve do 30. junija v naslednjem letu, za preostali del predračunske vrednosti teh del in izdatkov pa načrt zagotovitve sredstev za preostalo obdobje graditve do začetka rednega izkoriščanja objektov.

Investitor je dolžan zagotoviti sredstva za graditev objektov ali delov objektov iz 4. točke in za dela in izdatke iz 6. točke prejšnjega odstavka najpozneje do 30. junija v vsakem letu za naslednjih dvanajst mesecev oziroma za obdobje do začetka rednega izkoriščanja objekta, če je redno izkoriščanje predvideno pred 30. junijem naslednjega leta.

4. člen

Dokaz, da so zagotovljena sredstva za graditev objektov po tem zakonu, je:

1. za sredstva, ki jih je investitor izločil na poseben račun iz lastnih sredstev, sredstev sovlagateljev in drugih virov – potrdilo Službe družbenega knjigovodstva, da jih je investitor pred začetkom gradnje objekta oziroma izvajanja del izločil na poseben račun ter njegova izjava, da bo izločena sredstva uporabil samo za gradnjo objekta, za katerega jih je namenil;

2. za sredstva, ki jih je investitor zagotovil iz lastnih ali drugih virov, razen za sredstva iz 1. in 3. točke tega odstavka – njegovo potrdilo, izdano na podlagi sklepa njegovega organa upravljanja, da ima pred začetkom gradnje objekta oziroma izvajanja del zanje potrebna finančna sredstva, ali da si jih bo zagotovil med gradnjo oziroma izvajanjem del s tem, da jih bo izločil v ustrezne sklade z garancijo banke, da mu bo do omenjenih sredstev zagotovila namenski kredit, če si jih investitor sam ne bi zagotovil ter za sredstva, ki se zagotavljajo z združevanjem sredstev – pogodba, samoupravni sporazum ali zakon z garancijo banke, da bo investitorju do omenjenih sredstev zagotovila namenski kredit, če jih investitor ne bodo zagotovili sovlagatelji;

3. za sredstva, ki si jih je investitor zagotovil s kreditom – kreditna pogodba;

4. za sredstva samoprispevka, ki bodo zagotovljena, ko je že zbranih najmanj 50% sredstev – akt o uvedbi samoprispevka;

5. za sredstva, ki so zagotovljena iz proračuna federacije, oziroma z zveznim zakonom za namene ljudske obrambe in družbene samozaščite – potrdilo pristojnega zveznega upravnega organa.

Služba družbenega knjigovodstva je dolžna izdati investitorju na njegovo zahtevo potrdilo, da ima zagotovljena sredstva za graditev objekta, ko ji ta predloži dokaze iz prejšnjega odstavka in načrt zagotovitve sredstev za celotno obdobje graditve.

5. člen

Ne glede na določbe prejšnjega člena šteje za dokaz, da so zagotovljena sredstva za graditev s področja energetskega, železniškega, cestnega, luškega in komunalnega gospodarstva ter z drugih področij gospodarske infrastrukture ter druž-

benih dejavnosti v delu, ki se zagotavlja s samoupravnim združevanjem sredstev, samoupravni sporazum ali drug samoupravni splošni akt, če so z njegovo sklenitvijo udeleženci prevzeli konkretno obveznosti za zagotovitev sredstev, potrebnih za izvedbo dogovorjenega programa graditve objektov. Posamezni objekti, za katere se izda gradbeno dovoljenje na podlagi predložitve samoupravnega sporazuma ali drugega samoupravnega splošnega akta, morajo biti navedeni in ovrednoteni v teh aktih, dinamika njihove graditve pa usklajena z dinamiko izpolnjevanja obveznosti udeležencev v sporazumevanju.

Služba družbenega knjigovodstva izda potrdilo o zagotovitvi sredstev na podlagi dokazil iz prejšnjega odstavka, če ji investitor predloži izjavu, da so plačila za objekte v gradnji, navedene v aktih, ki štejejo za dokazilo, izvršena v zakonskih rokih.

6. člen

Če pridobi izvajalec investicijskih del pri graditvi objekta za trg kupca za celotni objekt ali za del objekta pred zaključkom izvajanja investicijskih del, mora kupec zagotoviti sredstva za graditev objekta ali za graditev dela objekta v celotni predračunski vrednosti na način, ki je določen s tem zakonom, pred sklenitvijo kupoprodajne pogodbe.

7. člen

Investitor mora pisno sporočiti Službi družbenega knjigovodstva, da začenja z gradnjo objekta oziroma izvajati dela, in sicer najmanj 15 dni pred pričetkom gradnje objekta oziroma izvajanja del.

8. člen

Investitor mora stalno spremljati gradnjo objekta in nadzorovati porabo sredstev, namenjenih za izgradnjo objekta. Investitor mora najpozneje v 30 dneh od ugotovitve prekoračitve zagotoviti sredstva tudi za plačilo presežnih, poznejših in nepredvidenih del na objektu ter drugih stroškov, ki povečujejo skupno vrednost objekta (prekoračitve), na način, ki je določen s 3. členom tega zakona.

9. člen

Investitor in izavalska organizacija iz 52. člena zakona o graditvi objektov ter banka oziroma drug posojilodajalec, ki so iz svojih ali drugih sredstev dali investitorju kredit za financiranje graditve objekta, morajo med izvajanjem dogovorjenih del na objektu ugotoviti vrednost prekoračitve iz drugega odstavka prejšnjega člena, in sicer najmanj dvakrat v letu.

Pri ugotavljanju prekoračitev po prejšnjem odstavku se upošteva tudi vrednost del, za katera investitor ni sklenil pogodb, da se ugotovi dejanska vrednost za financiranje vsega objekta oziroma njegova dela.

O prekoračitvah, ki se ugotavljajo po prvem in drugem odstavku tega člena, mora investitor vsakih šest mesecev, in sicer najpozneje do 31. marca oziroma do 30. septembra, obveščati Službo družbenega knjigovodstva.

10. člen

Služba družbenega knjigovodstva izda organu gradbene inšpekcijske zahteve za ustavitev del, kadar ugotovi:

1. da investitor do 30. junija ni predložil dokazov, da ima zagotovljena sredstva za graditev objektov ali delov objektov in za dela in izdatke, povezane z graditvijo objektov, za naslednjih dvanajst mesecev oziroma za obdobje do začetka rednega izkoriščanja objekta, če je redno izkoriščanje predvideno pred 30. junijem naslednjega leta;

2. da investitor ni predložil obvestila o ugotovljenih prekoračitvah do 31. marca oziroma do 30. septembra, pa Služba družbenega knjigovodstva na kakršenkoli način ugotovi, da je prišlo do prekoračitev v primerjavi s sredstvi, predvidenimi z dokazili o zagotovitvi sredstev in z načrtom zagotovitve sredstev v celotnem obdobju graditve objektov;

3. da investitor v 30 dneh ugotovite prekoračitev in zagotovil sredstev za prekoračitev na način iz 3. člena tega zakona.

Organ gradbene inšpekcijske ustavi na zahtevo Službe druž-

benega knjigovodstva nadaljnjo gradnjo in jo o tem pisno obvesti v 15 dneh od dneva, ko je prejel njen zahtevo.

11. člen

Investitor mora o dokončani graditvi objekta pisno obvestiti Službo družbenega knjigovodstva v roku 30 dni po začetku uporabe objekta.

12. člen

Za investitorja družbeno usmerjene stanovanjske graditve, ki gradi v skladu s samoupravnim sporazumom o temeljih plana samoupravne stanovanjske skupnosti stanovanja, stanovanjske hiše in pripadajoče komunalne in druge objekte in naprave, ki so potrebni za uporabo stanovanj in stanovanjskih hiš, se ne uporabljajo določbe 3. in 4. člena tega zakona.

Ta določba velja tudi za primere, kadar so v stanovanjskih hišah grajeni poslovni prostori za potrebe osnovne preskrbe, za storitev in za samoupravne in druge organe v stanovanjski hiši ali stanovanjskem naselju.

13. člen

Z denarno kaznijo od 100.000 do 1.000.000 dinarjev se kaznuje za gospodarski prestopek uporabnik družbenih sredstev ali druga pravna oseba, ki po dolčbah tega zakona nastopa kot investitor:

1. če ne zagotovi na predpisani način sredstev za graditev

objektov oziroma dokazov, da ima zagotovljena sredstva za graditev objektov (3. in 4. člen):

2. če ne zagotovi sredstev za prekoračitve v 30 dneh od ugotovitve prekoračitev na način iz 3. člena tega zakona (8. člen).

Z denarno kaznijo od 10.000 do 50.000 dinarjev, se kaznuje tudi odgovorna oseba uporabnika družbenih sredstev ali druge pravne osebe, ki stori dejanje iz prejšnjega odstavka.

14. člen

Z denarno kaznijo od 10.000 do 100.000 dinarjev se kaznuje za prekrepak uporabnik družbenih sredstev ali druga pravna oseba, ki po določbah tega zakona nastopa kot investitor:

1. če ne obvesti Službe družbenega knjigovodstva, da začenja graditi objekt oziroma izvajati dela v zakonskem roku (7. člen);

2. če ne obvesti Službe družbenega knjigovodstva o nastajih prekoračitvah najpozneje do 31. marca in do 30. septembra (9. člen);

3. če ne obvesti Službe družbenega knjigovodstva o dokončani graditvi objekta (11. člen).

Z denarno kaznijo od 5.000 do 20.000 dinarjev se kaznuje tudi odgovorna oseba uporabnika družbenih sredstev ali druge pravne osebe, ki stori dejanje iz prejšnjega odstavka.

15. člen

Ta zakon začne veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu SRS.

SKUPŠČINA SR SLOVENIJE IZVRŠNI SVET

OBRAZLOŽITEV

1. Z zakonom o zagotoviti sredstev za graditev objektov je podrobnejše razčlenjena določba četrte alinee 36. člena zakona o graditvi objektov, ki nalaga investitorjem obveznost, da zahtevi za izdajo gradbenega dovoljenja priložijo tudi dokaz, da imajo zagotovljena sredstva za graditev objektov po posebnih predpisih. Z zakonom je tako uvedena obveznost, da investitor pred začetkom graditve zagotovi sredstva za graditev objektov na način, ki je določen z zakonom. Pri tem šteje za začetek graditve obvestilo Službi družbenega knjigovodstva, da začenja graditi objekt, ki ga je dolžan investitor sporočiti Službi najmanj 15 dni pred začetkom izvajanja del. Takšna opredelitev začetka graditve je v zakonu nujna predvsem zaradi razumevanja med objekti, katerih gradnja je v fazi načrtovanja in objekti v graditvi, zaradi vodenja operativnih in statističnih evidenc o objektih v graditvi in zaradi drugih predpisov in aktov tekoče ekonomske politike, ki urejajo pogoje investicijske porabe.

Zakon se nanaša na uporabnike družbenih sredstev, pa tudi na civilno pravne osebe, kadar za graditev objektov uporabljajo družbenia sredstva. Z 2. členom je predlagana opredelitev, po kateri se zakonske določbe ne nanašajo na graditev objektov, pri katerih so investitorji občani in stanovanjske zadruge in pri katerih ni potrebno gradbeno dovoljenje ter za graditev objektov na trg. Z zakonom je določeno, da šteje za graditev objektov za trg vsaka graditev za neznanega kupca, ki jo izvaja izvajalec gradbenih del v breme lastnih obratnih sredstev. Tako izvajalec del ni dolžan zagotoviti sredstev za graditev objekta po zakonu vse dokler ne pridobi kupca za celotni objekt ali del objekta. S 6. členom zakona pa je izrecno določeno, da mora kupec objekta ali dela objekta, ki se gradi za trg, skleniti kupoprodajo pogodbo šele potem, ko je zagotovil sredstva za graditev na način, določen s tem zakonom. Na ta način je preprečena možnost, da bi kupci celotnih objektov ali delov objektov s sklenitvijo kupoprodajne pogodbe nadomeščali le zneske za že izvršena dela na objektu, med tem ko bi izvajalec kreditiral izvajanje nadaljnjih del na objektu.

2. Zagotovitev sredstev po investicijskem programu obsega po predlagani ureditvi izdelavo načrta zagotovitve sredstev za celotno obdobje graditve ter zagotovitev sredstev

za nadomeščanje investicijskih izdatkov v obdobju od začetka graditve do 30. junija v naslednjem letu. Poleg tega mora investitor pred začetkom graditve zagotoviti sredstva v celotni predračunski vrednosti za nadomeščanje izdatkov za pripravljalna dela. Investitor pa je dolžan vsako leto najkasneje do 30. junija zagotoviti sredstva po načrtu zagotovitve sredstev za nadomeščanje izdatkov v naslednjih 12 mesecih graditve, oziroma do zaključka graditve objekta. Takšna rešitev pomeni v inflacijskih razmerah racionalnejo uporabo družbenih sredstev, saj v primerjavi z doslej veljavno ureditvijo ne terja zagotovitve sredstev v celotni predračunski vrednosti pred začetkom graditve, predvsem ne za del sredstev, ki je predviden za nadomeščanje izdatkov zaradi podražitev. S tem je tudi omogočeno, da bodo investitorji v obdobju graditve zagotovljali predvsem iz sredstev bodočega priliva (razporeditev čistega dohodka in amortizacija) realnejše zneske za financiranje objektov v graditvi, saj bodo ob obravnavi rezultatov v zaključnem računu upoštevali tudi dosežene stroške graditve in obveznosti za zagotovitev sredstev za nadaljevanje graditve objektov v naslednjem letu.

3. Z zakonom so naštete vrste dokazil za posamezne vrste investicijskih sredstev. Tako šteje za dokazilo o lastnih sredstvih investitorja potrdilo Službe družbenega knjigovodstva, da je izločil sredstva na poseben račun z izjavo, da jih bo namensko uporabil le za graditev obravnavanega objekta. Za vsa sredstva bodočega priliva in sredstva, ki bodo zagotovljena z združevanjem, je poleg dokumentov, ki urejajo namensko usmeritev in združevanje sredstev, zahtevana garancija banke, da bo v primeru izpada predvidenih sredstev zagotovila sredstva v predvideni oziroma v dogovorjeni višini.

Za sredstva, ki se zagotavljajo s samoprispevkom pa kot dokaz o zagotovljenih sredstvih zadošča akt o uvedbi samoprispevka vendor šele po tem, ko je zbrana najmanj polovica vseh predvidenih sredstev samoprispevka.

4. Pri družbeno usmerjeni stanovanjski graditvi ni potrebno zagotavljati sredstev za graditev objektov po programu samoupravne stanovanjske skupnosti. Takšna rešitev je predlagana zato, ker se večina sredstev, potrebnih za stanovanjsko graditev, zagotavlja postopoma v okviru in preko samoupravne stanovanjske skupnosti, ta skupnost pa je

dolžna po zakonu o stanovanjskem gospodarstvu usklajevati dinamiko stanovanjske graditve s prilivi sredstev za ta namen. Ker torej zakon o stanovanjskem gospodarstvu celovito ureja pogoje in način stanovanjske graditve, ne obstajajo razlogi za uporabo določb zakona o zagotovitvi sredstev tudi za to zvrst graditve objektov.

5. Določbe o zagotovitvi sredstev (3. in 4. člen zakona) se ne nanašajo tudi na graditev objektov gospodarske infrastrukture in objektov s področja družbenih dejavnosti, če ustrezajo naslednjim pogojem: za dokaz o zagotovljenih sredstvih za te vrste objektov šteje sklenjeni samoupravni sporazum ali drug samoupravni akt, v katerem so našteti posamezni objekti, ki se gradijo, udeleženci v samoupravnem sporazumu oziroma podpisniki pogodbe o združevanju sredstev pa so prevzeli konkretno obveznosti za zagotovitev sredstev, ki so potrebna za zgraditev objekta. Poleg tega lahko Služba družbenega knjigovodstva izda potrdilo o zagotovljenih sredstvih na osnovi navedenih samoupravnih sporazumov ali pogodb le, če prejme tudi izjavo investitorja, da so izpolnjene vse obveznosti za objekte po programu samoupravne interesne skupnosti, ki so že v gradnji, v zakonskih rokih.

6. Z zakonom je uvedena obveznost investitorja, da tekoče spremil graditev objektov in ugotavlja vrednost vseh presežnih, poznejših in nepredvidenih del ter stroškov, ki nastajajo zaradi nepredvidenega povečanja cen graditve. O tako ugotovljenih prekoračitvah predračunske vrednosti mora investitor dvakrat v letu, najpozneje pa do 31. marca in do 30.

septembra, obvestiti Službo družbenega knjigovodstva. Sredstva za ugotovljene prekoračitve mora investitor zagotoviti v roku 30 dni po njihovi ugotovitvi in sicer v celoti na način, ki je določen s 3. členom zakona. Če tako npr. investitor ugotovi prekoračitev na dan 25. februarja, mora o tem obvestiti Službo družbenega knjigovodstva najpozneje do 31. marca, medtem ko mora sredstva za prekoračitev pri že izvršenih delih in pri delih, ki bodo izvršena v obdobju do 30. junija v naslednjem letu, to je v naslednjih 16 mesecih, zagotoviti najpozneje do 26. marca v tekočem letu.

7. Z zakonom je določena obveznost Službe družbenega knjigovodstva, da predloži organu gradbene inšpekcijske zahteve za ustavitev gradbenih del, če ugotovi, da investitor ni zagotovil sredstev za naslednje leto graditve po načrtu zagotovitev sredstev oziroma sredstev za nadomeščanje investicijskih izdatkov zaradi prekoračitev v 30 dneh od ugotovitve prekoračitev ter če ugotovi, da je investitor ni obvestil v zakonskih rokih o ugotovljenih prekoračitvah.

Organ gradbene inšpekcijske na podlagi navedene zahteve ustavi graditev ter o tem obvesti Službo najpozneje v 15 dneh od dneva, ko je prejel njen zahtevo.

8. Z zakonom je določena obveznost investitorja, da obvesti Službo družbenega knjigovodstva o začetku izvajanja del in o dokončani graditvi objekta. Obveščanje o tem je poleg evidenčnih razlogov uvedeno tudi zato, da je omogočeno Službi preverjanje, ali je investitor izvršil vsa opravila, povezana z zagotovitvijo sredstev oziroma z ugotavljanjem prekoračenj, ki so določena z zakonom.

PREDLOG ZA IZDAJO ZAKONA o prenehanju veljavnosti temeljnega zakona o tobaku v SR Sloveniji s predlogom zakona (ESA-554)

Izvršni svet Skupščine SR Slovenije je na 19. seji dne 20. 9. 1984 določil besedilo:

— PREDLOGA ZA IZDAJO ZAKONA O PRENEHANJU
VELJAVNOSTI TEMELJNEGA ZAKONA O TOBAKU V SR
SLOVENIJI S PREDLOGOM ZAKONA,

ki vam ga pošiljamo v obravnavo na podlagi prve alinee 210. člena, 261., 262. in 307. člena poslovnika Skupščine SR Slovenije.

Izvršni svet predlaga Skupščini SR Slovenije, da sprejme navedeni zakon po skrajšanem postopku, ker gre

le za formalno prenehanje veljavnosti temeljnega zakona o tobaku v SR Sloveniji.

Izvršni svet Skupščine SR Slovenije je na podlagi 85. člena poslovnika Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije in na podlagi 215. in 216. člena poslovnika Skupščine SR Slovenije določil, da bosta kot njegova predstavnika pri delu skupščinskih delovnih teles sodelovala:

- dr. Lojze UDE, član Izvršnega sveta in predsednik Republiškega komiteja za zakonodajo,
- Lojze JANKO, namestnik predsednika Republiškega komiteja za zakonodajo.

PREDLOG ZA IZDAJO ZAKONA o prenehanju veljavnosti temeljnega zakona o tobaku v SR Sloveniji

Ustavna podlaga za izdajo zakona o prenehanju veljavnosti temeljnega zakona o tobaku (Uradni list SFRJ, št. 13/65 in 24/65) v SR Sloveniji, je podana v 6. točki 321. člena ustave SR Slovenije, po kateri Skupščina SR Slovenije v okviru pravic in dolžnosti republike z zakonom ureja varstvo kakovosti kmetijskih proizvodov.

Vprašanje proizvodnje, odkupa in predelave tobaka v SR Sloveniji še vedno ureja nekdanji zvezni temeljni zakon o tobaku, ki pa je bil glede na republiški ustavni zakon za izvedbo ustavnih amandmajev XXV-LII opredeljen kot republiški zakon, s tem, da bi se moral uskladiti z ustavnimi

amandmaji najkasneje do 31. 12. 1973. Do uskladitve zakona ni prišlo, vendar je nesporno, da zakon kljub temu še vedno velja, saj 14. člen republiškega ustavnega zakona ne določa prenehanja veljavnosti temveč zgolj obveznost uskladitve.

Temeljni zakon o tobaku v preteklosti v SR Sloveniji sploh ni bil uporabljan, ker ni bilo pridelave niti obdelave surovih listov tobaka. Po ugotovitvah Republiškega komiteja za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano do take pridelave tudi v bližnji prihodnosti še ne bo prišlo, kljub nekaterim obetavnim poskusom v Beli krajini in na Stajerskem, zato menimo, da novega zakona, ki bi v SR Sloveniji urejal proizvodnjo, odkup in

predelavo tobaka zaenkrat še ne potrebujemo.

Glede na dopis Ustavnega sodišča Jugoslavije, v katerem sprašujejo Skupščino SR Slovenije, kateri zakon se v SR Sloveniji uporablja oziroma ali se pripravlja nov zakon o tobaku, Izvršni svet Skupščine SR Slovenije predlaga Skupščini SR Slovenije, da obravnava in sprejme poseben zakon

o prenehanju veljavnosti temeljnega zakona o tobaku v SR Sloveniji. S sprejemom takega zakona bi se izognili ugotavljanju ustavnosti republiškega zakona v SR Sloveniji z ustavo in za katerega je bilo že v uvodu povedano, da ni bil usklajen z ustavo SR Slovenije.

Finančna sredstva za izvedbo zakona niso potrebna.

PREDLOG ZAKONA o prenehanju veljavnosti temeljnega zakona o tobaku v SR Sloveniji

1. člen

Temeljni zakon o tobaku (Uradni list SFRJ, št. 11/65 in 25/70), ki se na podlagi 14. člena ustavnega zakona za izvedbo ustavnih amandmajev XXV do LII k ustavi SR Slovenije (Uradni list SRS, št. 51/71) uporablja v SR Sloveniji kot republiški zakon, preneha veljati v SR Sloveniji.

2. člen

Ta zakon začne veljati osmi dan po objavi v Uradnem listu SRS.

SKUPŠČINA SR SLOVENIJE IZVRŠNI SVET

Obrazložitev

Ustavna podlaga za izdajo zakona o prenehanju veljavnosti temeljnega zakona o tobaku (Uradni list SFRJ, št. 13/65 in 24/65) v SR Sloveniji je podana v 6. točki 321. člena Ustave SR Slovenije, po kateri Skupščina SR Slovenije v okviru pravic in dolžnosti republike z zakonom ureja varstvo kakovosti kmetijskih proizvodov.

Temeljni zakon o tobaku v preteklosti v SR Sloveniji sploh ni bil uporabljen, ker ni bilo pridelave niti obdelave surovin listov tobaka. Po ugotovitvah Republiškega komiteja za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano do take pridelave tudi v bližnji prihodnosti še ne bo prišlo, kljub nekaterim obetavnim poskusom v Beli krajini in na Stajerskem, zato menimo, da novega

zakona, ki bi v SR Sloveniji urejal proizvodnjo, odkup in predelavo tobaka zaenkrat še ne potrebujemo.

Do uskladitve zakona o tobaku na podlagi republiškega ustavnega zakona za izvedbo ustavnih amandmajev XXV – LII z ustavnimi amandmajmi v predpisanim roku in tudi kasneje ni prišlo, vendar je nesporno, da zakon kljub temu še vedno velja, saj 14. člen republiškega ustavnega zakona ne določa prenehanja veljavnosti, temveč zgolj obveznosti uskladitve.

Ker v bližnji prihodnosti zakon o tobaku v SR Sloveniji ne bomo potrebovali in, da bi se izognili ugotavljanju ustavnosti republiškega zakona v SR Sloveniji z ustavo, je treba sprejeti zakon o prenehanju veljavnosti temeljnega zakona o tobaku.

Finančna sredstva za izvedbo zakona niso potrebna.

IZVRŠNI SVET SKUPŠČINE SR SLOVENIJE

INFORMACIJA o stanju na področju računalniške pismenosti v SR Sloveniji (ESA – 558)

Izvršni svet Skupščine SR Slovenije je na 24. seji dne 4. 10. 1984 obravnaval:

– INFORMACIJO O STANJU NA PODROČJU RAČUNALNIŠKE PISMENOSTI V SR SLOVENIJI,
ki vam jo pošljamo v obravnavo na podlagi 217. člena poslovnika Skupščine SR Slovenije.

Izvršni svet Skupščine SR Slovenije je na podlagi 85. člena poslovnika Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije

in na podlagi 215. in 216. člena poslovnika Skupščine SR Slovenije določil, da bosta kot njegova predstavnika pri delu skupščinskih delovnih teles sodelovala:

– Erik VRENKO, član Izvršnega sveta in predsednik Republiškega komiteja za raziskovalno dejavnost in tehnologijo,

– Ciril BAŠKOVČ, namestnik predsednika Republiškega komiteja za raziskovalno dejavnost in tehnologijo.

1. Povod

Povod za presojo, da naj se v široki javnosti že nekaj časa prisotna in zainteresirana razprava o pomenu in načinu uveljavljanja računalniške pismenosti izpelje tudi preko delegat-skega sistema v Skupščini SR Slovenije, predstavljajo pobude in predlogi, ki izhajajo iz mnogih organizacij in skupnosti, strokovnih krogov in od večjega števila posameznikov. Deloma so nasledek tekompriekih let pri nas že razvijajoče

se prakse računalniške podpore raznih procesov in s tem prisotnosti računalniških kadrov, naprav in njihovih učinkov. Deloma so te pobude tudi rezultat soočenja naših razvojnih možnosti in perspektiv z gibanji v razvitem svetu, kjer je na pohodu mikrorazunalniška revolucija in se množično razširja računalniška pismenost. Zlasti udarno opozarja na naš zaostanek na tem področju Zveza socialistične mladine Slovenije, ki terja, da se odpravljanju računalniške nepismenosti posveti najširša organizirana družbena pozornost.

2. Izhodišča

Obravnavo, usmerjanje in zagotavljanje pogojev za družbeno bolj organizirano in širše uvajanje in uveljavljanje računalniške pismenosti je potrebno nasloniti na strokovno in interesno presojo pomena in dosegajo računalniške pismenosti za povečevanje sposobnosti samoupravljalcev in skupnosti pri premagovanju razvojnih protislovij in oblikovanju ter urednicanju družbene strategije razvoja. Ustrezni del te presoje izvira že iz stališč in usmeritev, ki so jih v svojih razpravah izoblikovali in sprejeli zbori Skupščine SR Slovenije na področjih izobraževanja, računalništva, družbenega informacijskega sistema, raziskovalne dejavnosti in planiranja družbenega razvoja.

Bistvenega pomena za povečevanje sposobnosti delovnih ljudi – samoupravljalcev, da lahko na podlagi svojih interesov in svoje samoupravne moči za njihovo urednicanje v sedanji okoliščinih pluralizma interesov, razpoložljivih sredstev in znanja ter v okoliščinah razvoja v svetu, odgovorno in v lastno ter skupno dobrobit opravljajo upravljalске in proizvodne procese, je informacijska pismenost.

Z informacijsko pismenostjo označujemo usposobljenost in naravnost ljudi, da zmorejo aktivno in v medsebojnem sodelovanju spoznavati, opredeljevati, formulirati in zato skupaj z drugimi razreševati probleme, ki vznikajo pri njihovih proizvajalnih in upravljalskih, zlasti razvojno pomembnejših dejavnostih. Pri tem se njihova učinkovitost poveča, če so tudi računalniško pismeni. V tem smislu označujemo z računalniško pismenostjo usposobljenost ljudi, da zmorejo (samostojno) uporabljati računalnike kot orodja in pripomočke pri izobraževalnih, raziskovalnih, tehnoško-razvojnih, proizvodnih in upravljalskih procesih z namenom povečanja produktivnosti, kakovosti in učinkovitosti teh procesov ter obvladnja informacijskih tokov. Značilno za računalniško pismenost je, da jo posameznik v šoli ali z drugo obliko izobraževanja vsaj do stopnje uporabnika naprav za dostop do podatkovnih zbirk in osnovnih obdelav osvoji v nekaj mesecih, če ima dostop do računalnika.

Računalniška pismenost postaja koristna šele za informacijsko aktivne samoupravljalce-proizvajalce. Informacijska pismenost in kultura pa nastajata skozi dolgotrajno in trajno izobraževanje ter usposabljanje, praviloma pa vsaj od osem do dvajset let in v svojem skrajnem dometu zadobi pojavnno obliko raziskovalnega dela oziroma spoznavnega procesa. Kot tako je ključna sposobnost subjektov upravljanja in inovacijsko usmerjenem družbenem razvoju.

Hkrati pa računalniška pismenost predstavlja eno od sredstev in pogojev za uveljavljanje, poglabljanje in širjenje informacijske pismenosti. Poseben pomen računalnikov je v tem, da omogočajo računalniško pismenim ljudem dostop do zakladnic znanja neslutnenih razsežnosti s tem pa tudi možnost samoizobraževanja z izbranim tempom in poljubno globino pridobivanja znanja. Računalnik postane za ljudi koristno orodje, ko je podprt s podatkovnimi zbirkami in včlenjen v ekspertne informacijske sisteme, organiziranih na način, primeren za učenje in uporabo pri reševanju problemov.

Tehnološki razvoj na področju mikroelektronike in telekomunikacij je danes toliko pocenil računalnike in do te mere poenostavil razmnoževanje podatkovnih zbirk, da so postali glede na kupno moč potrošnikov širokopotrošno blago. Skupaj z vzporednim razvojem mrež podatkovnih zbirk in komunikacijskih zvez to omogoča tudi v naših sedanjih ekonomskih razmerah pristopiti k uspešnemu razreševanju enega od pogojev računalniškega opismenjevanja – nabavi in množični dostopnosti mikroračunalniške opreme. Toda s tem bomo zadovoljili le enega od mnogih pogojev za nadaljnje množično širjenje in poglabljanje razvojno veliko bolj usodnih in praktično odprtih vprašanj informatizacije družbe.

3. Stanje v svetu

V razvitem svetu se že nekaj let zavedajo pomena novih informacijskih tehnologij in z njihovo uporabo povezane računalniške pismenosti.* Vrhunsko informacijsko tehnologijo štejejo za osnovo znanstvene zasnove družbenih razvojnih infrastruktur, ki omogoča energetsko, surovinsko in ekološko manj potrošno gospodarsko rast ter reševanje odprtih socialno-ekonomskeh problemov tako razvitih kot

novo industrializiranih dežel. Dežele, ki ne bodo uspele vstopiti v vse hitrejši tehnološki napredek naj bi se verjetno za dolgo dobo znašle na svetovnem razvojnem obrobu z minimalnimi možnostmi za bolj enakopravno vključevanje v mednarodno delitev dela. Prav tako je prisotno spoznanje, da zaostajanje na tem področju vodi k tehnološki razvojni diferenciaciji celo znotraj samih razvitih dežel.

Kot primer navajamo zaostajanje evropske proizvodnje in razvoja informacijskih tehnologij znotraj deseterice EGS na njenimi najpomembnejšimi partnerji, kot sta ZDA in Japonska. To zaostajanje se zrcali skozi dejstvo, da EGS predstavlja tretjino svetovnega trga informacijskih tehnologij, njen delež v svetovni proizvodnji pa ni večji od 10%, vključujoč letni rasti 15%. Pred kratkim je komisija EGS objavila podatek, da že danes od treh Evropejcev dva tako ali drugače občutita vpliv informacijskih tehnologij, bodisi na delovnem mestu, doma ali v prostem času. Ob tem pa je pomembno dejstvo, da sta od 10 prodanih osebnih računalnikov le 2 evropskega izvora, ostalih 8 pa je največkrat ameriških itd.

To zaostajanje je razlog, ki je prisilil deseterico, da je na nivoju Skupnosti oblikovala strateški razvojni programe na področju informacijskih tehnologij (ESPRIT), ki naj bi dežele članice ponovno usposobil za svetovno tehnološko tekmo na tempodružju.

Ob tem pa dežele članice intenzivno pospešujejo proces računalniškega opismenjevanja tako mladih kot tudi zaposlenega dela populacije. To dosegajo z ambicioznim opremljajnjem šol in drugih izobraževalnih centrov z računalniki, z usposabljanjem mentorjev in učiteljev ter z načrtним uvajanjem informacijske tehnologije v delovne procese. Pomembno vlogo pri tem igrajo vladne institucije, ki jim parlamenti skoraj brez izjem zagotavljajo izjemna povečanja proračunov v ta namen.

Tako naj bi v Franciji povečali število računalnikov v šolah od sedanjih 35.000 in 40.000 učiteljev na 100.000 računalnikov in 100.000 učiteljev že do leta 1988.

Pristop Belgije je nekoliko previdnejši. Vlada je odobrila 30 milijonov BF za proučitev pedagoških vidikov uvajanja informatike in z njim povezanega računalništva v šole, tako z vidika predmeta kot z vidika vključevanja računalniško podprtne informatike v ostale discipline.

Zanimiv je tudi primer Nizozemske, kjer je parlament zahteval vladno poročilo o stanju na področju računalniške nepismenosti med mladino in zaposlenimi s predlogi nujnih ukrepov. Projekt tega poročila predvideva med drugim tudi izjemno povečanje števila hišnih računalnikov v šolah in njihovo povezavo z zunanjimi bankami podatkov, ki bodo vpete v proces računalniško podprtga učenja.

4. Stanje računalniške pismenosti in akcije za računalniško opismenjevanje

Danes ocenjujemo, da v SR Sloveniji ni več kot 2% računalniško pismenih prebivalcev. Današnja računalniška nepismenost pa ne predstavlja kritičnega elementa družbenega razvoja iz sledečih razlogov:

Računalniška tehnologija še ni prodrla masovno v tehnološko strukturo našega gospodarstva in v informacijske sisteme za poslovno in upravljalsko odločanje. Obstojče računalniške zmogljivosti, ki jih predstavlja preko 50 centrov za AOP in nekaj računalniško vodenih proizvodjenih ter projektantskih ter razvojnih sistemov vključuje zadostno število računalniško pismenih delavcev. Problem izkoristenosti teh zmogljivosti je predvsem v pomanjkanju terminalske opreme in ne toliko v pomanjkanju računalniško pismenih kadrov. Po drugi strani samo računalniško opismenjevanje poteka sproti ob delu, čim se v organizacijah združenega dela pojavi računalniška oprema. Naložbe v tovrstno dopolnilno izobraževanje niso velike in ne terjajo daljše odsotnosti z dela.

Tudi v perspektivi razvoja računalnikov tovrstna pismenost ne predstavlja problema, saj se proizvajalci računalnikov trudijo, da razvijajo jezike za kmiljenje računalniških funkcij, ki se približujejo strokovnemu besedišču naravnega jezika.

Sama računalniška nepismenost v tem trenutku torej še ne more biti zaskrbljujoč pojav in zaviralni dejavnik pri uvajaju informacijske kulture, pač pa se kot ključni zaviralni dejavnik pojavlja pomanjkanje zmogljivejših hišnih računalnikov v

cenovnem razredu, ki je prilagojen kupni moči povprečnega potrošnika na jugoslovanskem trgu.

Dosedanje aktivnosti za odpravljanje računalniške nepismenosti so potekale bolj ali manj neuskajeno in so se odvijale v relativno skromnih pogojih. Precej je bilo sicer storjenega na področju ustreznejšega vključevanja računalniških vsebin iz izobraževalne programe na vseh stopnjah vzgojno-izobraževalnih procesov in usposabljanja učiteljev za pouk računalništva, manj pa na področju zagotavljanja ustreznejše ponudbe domače računalniške opreme, dopolnjevanja domače ponudbe z uvozom hišnih računalnikov, množičnega opismenjevanja kadrov, publicistike in zagotavljanja bogatejšega izbora ustrezne literature.

4.1. Računalniška vzgoja in izobraževanje

Računalniška vsebina vzgojno-izobraževalnih programov pri nas obsega predvsem naslednje sestavine:

- uvajanje računalniške pismenosti v osnovno šolo,
- vključevanje osnovnih znanj o informatiki in računalništvu
- v osnovne tehnike in proizvodnje,
- razvijanje pouka predmeta računalništvo,
- srednješolsko izobraževanje kadrov za potrebe računalništva,
- vnašanje računalniških znanj v strokovno izobraževanje,
- razvijanje pouka s pomočjo računalnika,
- širša uporaba računalnika v vzgojno-izobraževalnem procesu.

Pri tem gre predvsem za uresničevanje dveh smotrov: vgraditev računalniških znanj v različne predmete, kjer je to smiselno in potrebno ali za strnitev računalniških znanj v samostojen predmet. Druga možnost je lažje in hitreje izvedljiva, medtem ko je računalniška preobrazba predmetov dolgoročni proces.

4.2. Računalniško izobraževanje v osnovni šoli

V zagotovljeni program osnovne šole ni vključeno računalništvo, pač pa je pripravljen učni načrt za fakultativni predmet informatika in računalništvo, ki ga je leta 1982 sprejel Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje. Učni načrt je zasnovan politehnično in zagotavlja povezavo s srednješolskim izobraževanjem na tem področju, izhajajoč pri tem iz več kot desetletnih izkušenj pouka računalništva v srednjih šolah.

Ta povezava je nujna tudi zaradi dejstva, da osnovne šole nimajo niti najosnovnejše računalniške opreme.

4.3. Računalništvo v srednjem izobraževanju

Začetniki izvajanja pouka računalništva v okviru praktičnih znanj v gimnazijah segajo v šolsko leto 1970/71 in naslednjega leta. V šolskem letu 1978/79 je pouk izvajalo že okrog 60 šol s 5000 učenci (tudi nekatere tehnične šole). S problematiko pouka računalništva v srednjem izobraževanju se je v letih 1976 do 1980 ukvarjala interdisciplinarno sestavljena raziskovalna skupina v okviru projekta »Pouk računalništva v usmerjenem izobraževanju« pri Računalniškem centru za programirano učenje na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo. V okviru projekta je v letu 1979 nastal učni načrt za računalništvo štiriletnih srednjih šolah.

S prehodom na usmerjeno izobraževanje je doživelovalo računalniško izobraževanje nov razmah. Družbene potrebe so narekovali vključevanje osnovnih znanj o informatiki in računalništvu v predmet osnove tehnike in proizvodnje na začetku srednjega izobraževanja. To je seveda vplivalo na nadgradnjo predmeta računalništvo, ki je vključen v večino vzgojno-izobraževalnih programov srednjega izobraževanja na V. stopnji zahtevnosti.

V okviru predmeta osnove tehnike in proizvodnje je poglavje informatika in računalništvo posebej skrbno obdelano, saj ga spremlja didaktični komplet, ki ga sestavlja preko 30 grafoskopskih prosajnic, 40 diapositivov in film »Pogled v računalniku«.

Novost v srednjem izobraževanju je vzgojno-izobraževalni program računalništvo v računalniški usmeritvi, izdatnejše računalniško izobraževanje pa najde svoje mesto tudi v programu naravoslovno-matematične tehnologije. V obeh pro-

gramih je računalniško izobraževanje izrazito v funkciji stroke in mu je vsekakor treba posvetiti posebno pozornost.

Za predmet računalništvo je bil leta 1972 pripravljen prirčnik za učitelje, leta 1974 učbenik in leta 1980 zbirka vaj. Za šolsko leto 1984/85 je v pripravi prenovljen učbenik s programskega jezikom Pascal.

4.4. Računalništvo v visokem šolstvu

Računalništvo se je v veliki meri na Slovenskem uvajalo prav skozi visoko šolstvo z ustanovitvijo in razmahom obeh univerzitetnih računalniških centrov in kasnejšim uvajanjem računalniške opreme bolj za raziskovalno kot pedagoško delo po praktično vseh civilnih šolah. Pregled dosedanjih študijskih načrtov kaže sledečo zastopanost računalniških predmetov.

Izrazito izstopata študija elektrotehnikе in strojništva, ki sta se tako v Mariboru kot v Ljubljani celovito oprla na računalništvo ne le s posebnimi predmeti, ampak s celotnim programom. Dobro računalniško podprt je študij ekonomije (bolj v Mariboru kot v Ljubljani) in študij organizacije dela (v Kranju). Za študij naravoslovja (mat., fiz., kem.) je značilno po obsegu skromnejše, po vsebin pa verjetno bolj organsko dopolnjevanje klasičnih predmetov z računalniškimi pristopi. Med študiji tehnike in tehnologije se zdi, da so preveč zaostali za elektrotehniko in strojništvo tekstil (v Ljubljani), farmacija, montanistika in metalurgija, gradbeništvo (bolj v Ljubljani kot v Mariboru) in celotna biotehnika. Značilno in najmanj spremenljivo je, da se računalništva otepajo domala vse visoke šole, ki izobražujejo pedagoške delavce. Posebej problematično je to pri obeh pedagoških akademijah, ki ob množici skoraj tridesetih predmetov na smer in ob več kot 200 predmetih vsega skupaj ne nudita bodočim učiteljem niti uvoda v računalništvo.

Računalniška oprema je omejitveni dejavnik le pri visokih šolah z najvišjim deležem računalniških oz. računalniško podprtih predmetov. Večji problem predstavlja samo prilagajanje vsebine in izvajanje učnih programov uporabi moderne informacijske tehnologije, v tem okviru tudi računalnikov. Ob dvajsetletni zgodovini visokošolskega računalništva pa še zmerom ugotavljamo njegovo izrazito neenakomerno zastopanost v aktualnih pedagoških programih, kar je eden od vzrokov da po osnovnih in deloma srednjih šolah sedaj ne razpolagamo z računalniško pismenimi učitelji.

4.5. Opremljenost šol

Z uresničevanje vzgojno-izobraževalnih smotrov pouka računalništva je bistvenega pomena praktično delo na računalnikih, kar pa zahteva ustrezno računalniško opremo.

Kot je že bilo ugotovljeno, o računalniški opremljenosti sploh ne moremo govoriti na predšolskem in osnovnošolskem nivoju, situacija pa je skrajno nezadovoljiva tudi na nivoju srednjih šol.

Tako tretjina srednjih šol nima nobenih pogojev za izvajanje vaj na računalniku, zato se tu kvalitetni pouk računalništva praktično ne more zagotoviti.

Tretjina šol sicer ima določeno opremo, ki pa je največkrat neustrezna, nezadostna in zelo različna. Slaba tretjina šol si za izvajanje pouka računalništva oziroma praktičnih vaj pomaga z računalniškimi kapacitetami delovnih organizacij, kjer pa seveda oprema ni prilagojena potrebam vzgoje in izobraževanja, največkrat pa so tudi časovno prostorski pogoji za poučevanje neugodni.

Trenutne potrebe srednjih šol v Sloveniji so ocenjene na cca 2000 hišnih računalnikov, ki po svojih zmogljivostih že zadoščajo pedagoškim zahtevam izvajanja pouka računalništva. Ta ocena temelji na predpostavki, da je potrebno na vsaki srednji šoli zagotoviti 10 računalniških delovnih mest, opremljenih s hišnimi računalniki, dodatno s tem pa še po en zmogljivejši računalnik s terminalskimi priključki. Na ta način bo možno izpeljati predvideni obvezni pouk računalništva v vseh usmeritvah v obsegu najmanj 53 učnih ur v štiri-letni šoli z možno razširitvijo do 150 ur.

V teku je priprava podrobnega pregleda potreb izobraževalnih organizacij, ki bo dal še natančnejšo sliko in na osnovi katerega bosta Zavod za šolstvo in Izobraževalna skupnost Slovenije skupaj predložila realni zahtevek računalniške šol-

ske opreme, upoštevajoč pri tem vsé tehnične karakteristike in potrebne specifikacije.

Zavod za šolstvo in Izobraževalna skupnost za elektrotehničko in računalniško usmeritev že dalj časa pripravlja normative za računalniško opremo za šole in posebej za pouk predmeta računalništvo. Tako pripravljene normative bo možno dopolniti in razširiti tudi za potrebe osnovnih šol in v stroku usmerjenega računalniškega izobraževanja.

Že pred leti je bila v okviru projekta v pouk računalništva v usmerjenem izobraževanju načrtovana tudi učilnica za izvajanje pouka računalništva in analizirana primernost različne računalniške opreme.

V okviru aktivnosti za opremljanje šol je potrebno pozdraviti tudi inicijativo Iskre Delta, ki bo zagotovila potrebno opremo za računalniško usmerjene srednje šole, kot potencialne izvore novih kadrov s tega področja. Doslej so opremili že šolo za Bežigradom, na Viču in v Kranju.

4.6. Izobraževanje učiteljev za pouk računalništva

V desetletju pouka računalništva v Sloveniji je bila zaradi hitrega razvoja računalniškega področja in zaradi prenašanja metodičnih izkušenj in teorije v prakso posebna pozornost namenjena izobraževanju učiteljev računalništva (vsakeletni seminarji).

Začetne kadrovske potrebe za pouk predmeta računalništvo so pokrili učitelji, ki so obiskovali enoletne tečaje Zavoda SR Slovenije za šolstvo v šolskem letu 1981/82, 1982/83, 1983/84 in 1977/78), nato pa predvsem mlajši učitelji matematike.

Vendar ima dolgoletna praznina na področju računalniškega izobraževanja učiteljev osnovnih šol za posledico popolno nepripravljenost v teh šolah, da bi se lahko takoj vključile v odpravljanje računalniške nepismenosti učencev. Pri Strokovnem svetu izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev je zato v pripravi program izpopolnjevanja za učitelje, ki bodo poučevali fakultativni predmet informatika in računalništvo v osnovni šoli. Pouk s pomočjo računalnika lahko poteka skoraj pri vsakem predmetu na vseh ravneh izobraževanja. Izkušnje v svetu in že tudi pri nas kažejo, da računalnik seveda ne nadomešča učitelja, pač pa ga lahko zelo uspešno dopolnjuje v izbranih učnih situacijah. Računalniška tehnologija tudi učitelja osvobaja rutinskega dela in mu omogoča, da uveljavlja in razvija svoje ustvarjalne sposobnosti.

Izobraževanje za pouk s pomočjo računalnika je izvajal Računalniški center za programirano učenje pri Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo ter še poteka na sedanjem VTOZD Kemijsko izobraževanje in informatika. Za uveljavitev računalnika pri pouku kot nove kvalitete v izobraževalni tehnologiji pa bo treba poskrbeti predvsem v okviru metodik pouka različnih predmetov na pedagoški akademiji in univerzi.

4.7. Vloga Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije pri širjenju računalniške pismenosti v Sloveniji

Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije se v svoji programski zasnovi že nekaj časa zavzema in deluje na področju računalniškega opismenjevanja delovnih ljudi in občanov, predvsem pa mladine. Prizadevanja za vključevanje računalništva v vse oblike družbenoekonomskega življenja v naši družbi so tako postala sestavni del naporov te organizacije pri širjenju tehnične kulture, katere sestavni del je tudi računalniška pismenost.

Dosedanje akcije Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije na področju računalništva so usmerjene v nadgradnjo obveznih učnih programov, v izvajanje programov interesnih dejavnosti, usposabljanje mentorjev, vključevanje računalništva v obstoječe dejavnosti in uvajanje novih oblik aktivnosti, v organizacijo različnih akcij in prireditvev s področja računalništva (tečaji, krožki, računalniški klubi, sejmi, dnevi računalništva, srečanja in tekmovanja, organiziranje ekskurzij, poletne šole računalništva po vzoru mladinskih raziskovalnih taborov), v publiciranje in založniško dejavnost (izdajanje brošur in publikacij o osnovah mikrorračunalništva, razširjanje programske literature, sodelovanje z različnimi strokovnimi revijami itd.) in sodelovanje z proizvajalcji računalniške

opreme (organiziranje ekskurzij, testiranje, predstavitev in uvajanje računalniške opreme ter sodelovanje pri poklicnem usmerjanju mladine).

4.8. Pregled nekaterih akcij za odpravljanje računalniške nepismenosti v SR Sloveniji v letu 1984

1. Predsedstvo RK ZSM Slovenije na seji 30. marca 1984 razpravlja o računalniški nepismenosti in sprejme stališča in sklepe.

2. Izobraževalna skupnost Slovenije je skupaj z Zavodom za šolstvo SR Slovenije in ob sodelovanju VTOZD Kemijsko izobraževanje in informatiko, Inštitutom Jožef Stefan, Iskre Delta in Iskre Široka potrošnja organizirala 21. aprila 1984 posvetovanje o računalnikih v izobraževanju.

3. Marksistični center Mestne konference ZKS Ljubljana je organiziral 19. junija 1984 posvet Računalniška nepismenost in družbeni razvoj.

4. Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije je sprejelo svoj program odpravljanja računalniške nepismenosti v Sloveniji.

5. Računalniški dnevi v Murski Soboti, Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije, februar 1984.

6. Računalniški dnevi v Novem mestu, Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije, april 1984.

7. Polletni računalniški tečaji na Inštitutu Jožef Stefan, za odrsle in mladino, ki potekajo že od spetembra 1983 v 26 vzporednih delovnih skupinah v katerih si je osnovna znanja pridobilo že preko 600 otrok.

8. Na področju tiska in radija so se pojavile knjige z računalniško vsebino (Basic – Špiller, ABC računalništvo – Gerlič), revije (BIT in Moj MIKRO), kasete s programi iger za računalnik SPECTRUM v slovenščini, oddaje program za računalnike na Radiu Študent, redno pa se pojavljajo tudi posebne rubrike s področja računalništva v sredstvih javnega obveščanja.

9. Komisija za oceno investicij SRS je dala pozitivno mnenje k vlogi DO Intertrade za razširitev Izobraževalnega centra za računalništvo v Radovljici. Razširitev centra bo dokončana do jeseni 1985.

10. Republiški komite za raziskovalno dejavnost in tehnologijo je 17. julija 1984 sklical posvet predstavnikov vseh organizacij združenega dela iz Slovenije, ki se ukvarjajo z računalništvom z namenom, da se ugotovi stanje na področju domače proizvodnje hišnih računalnikov in možnosti njihovega takojšnjega zagotavljanja za potrebe vzgojno-izobraževalnih organizacij in širšega trga.

11. Izvršni svet Skupščine SR Slovenije je odobril sredstva iz republiškega proračuna v višini 1.500.000 din za pospešeno izvajanje programa Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije pri odpravljanju računalniške nepismenosti.

5. Ponudba hišnih računalnikov na domačem trgu

5.1. Domača proizvodnja

Do sredine septembra 1984 se je v okviru ponudbe domačih proizvajalcev iz SR Slovenije in Jugoslavije pojavilo osem modelov hišnih računalnikov. Večina jih je še v fazi prototipne, poskusne oziroma maloserijske proizvodnje.

Ti modeli so:

HR 84 – Iskra široka potrošnja

Color Graf – Slovenijales Inženiring

Dialog 20 – Gorenje

Galaksija – Elektronika inženiring Zemun

Lola 8 – Ivo Loka Ribar – Železnik

Orel – Velebit – Zagreb

Galeb – Velebit – Zagreb

Pecon 32 – Ei Niš

Slovenski proizvajalci planirajo do konca leta 1984 proizvodnjo 500 komadov HR 84, 100 komadov Color Graf in 100 komadov Dialog 20, kar je daleč pod nivojem sedanjih potreb, ki so samo za izobraževalne organizacije v SR Sloveniji ocenjene za cca 2000 hišnih računalnikov (brez upoštevanja predšolskih potreb, potreb osnovnih šol in potreb po zmogljivosti).

vejših računalnikih za srednje šole in univerze).

Tržne cene domačih hišnih računalnikov se gibljejo med 80.000 do 100.000 din., z izjemo Galaksije, katere cena znaša cca 35.000 dinarjev.

Skupna lastnost domače proizvodnje hišnih računalnikov je medsebojna nekompatibilnost in neuskajenost opreme pa tudi prenizka stopnja vključevanja domačih sestavnih delov, še posebej mikroelektronike. To stanje se ni izboljšalo kljub delovanju zakona o obveznem sporazumevanju in zadevah posebnega družbenega pomena na področju računalništva iz leta 1981, ki zahteva medsebojno uskladitev programov vseh subjektov s področja razvoja, proizvodnje in trženja računalniške strojne in programske opreme, kar je hkrati osnovni pogoj uresničevanja začrtanega enotnega računalniškega sistema (ERS) v Sloveniji in kasneje morda tudi v Jugoslaviji.

V domači ponudbi prevladuje hardwarski del, pomanjkljiva pa je dobava periferne opreme, kot pomembnega dela celotne konfiguracije (ni niti domače proizvodnje kasetofonov) slična situacija pa je tudi na področju programske opreme, ki jo dobavljajo le redki proizvajalci.

Izpolnitve planiranega proizvodnega programa domačih proizvajalcev bo poleg intenzivnejšega izkorisčanja lastnih razvojnih možnosti, zlasti povečanega obsega uporabe domačih sestavnih delov in mikroelektronskih vezij, možna z vzpostavljanjem ustreznih kooperacijskih aranžmanov s tujimi partnerji. Pri tem pride v poštev zlasti proizvodna kooperacija, sočasno kompletiranje celotnega programa s konsignacijsko prodajo računalniške opreme in sklepanje zastopniških pogodb. Doslej je bil tak zastopniški program sklenjen med angleško firmo Sinclair in Iskro za dobavo računalnikov SPECTRUM 16 K in med Birostrojem ter ameriško firmo Commodore ob sodelovanju KONIMA za dobavo računalnikov tipa Commodore 64. Ti modeli po dosedanjih ocenah ustreza potrebam in možnostim naših vzgojno-izobraževalnih organizacij in širšega tržišča.

5.2. Sprostitev uvoza hišnih računalnikov

Uvoz hišnih računalnikov za pravne in fizične osebe praktično onemogočajo trije zvezni predpisi in sicer:

– Odlok o začasnem omejevanju potrjevanja prijav o sklenjenih poslih uvoza in uvoza opreme (Ur. I. SFRJ, strogo zaupno, št. 35);

– Odlok o pogojih, pod katerimi smejo fizične osebe uvažati, prinašati in prejemati določene predmete iz tujine (Ur. I. SFRJ, št. 11/83);

– Odlok o začasnem omejevanju sprejemanja prijav o sklenjenih pogodbah o uvozu in uvozu blaga široke potrošnje v letu 1984, ki se plačuje v konvertibilnih devizah (Ur. I. SFRJ, zaupno, št. 34/84).

Glede na to je predsedstvo Republike konference ZSMS v maju 1984 predlagalo Zveznemu izvršnemu svetu:

– da ZIS spet uvrsti hišne računalnike med predmete široke potrošnje,

– da ZIS sprejme spremembo predpisov, ki onemogočajo uvoz hišnih računalnikov.

Predlog so utemeljili s tem, da je Jugoslavija ena redkih del, kjer je uvoz hišnih računalnikov onemogočen, čeprav domača industrija ni sposobna v tem trenutku zadovoljiti potrebe po kvalitetnih in hkrati cenih hišnih računalnikih.

Prav na uporabi hišnih računalnikov temelječa množična produkcija programske opreme lahko pomembno pospeši razvoj domače računalniške industrije in s tem dolgoročno izboljša osnovo za izvoz lastnega znanja.

Ta predlog je še v postopku v zveznih organih uprave, dodatno pa je potrebno iniciirati postopek za dopolnitve odloka ZIS, ki je zaupne narave in omejuje uvoz blaga široke potrošnje za vsako posamezno leto.

6. Informacijska pismenost

Za razliko od računalniške pismenosti ima informacijska pismenost neprimerno globlji vpliv na družbeno inovacijsko sposobnost. Informacijska pismenost pridobiva z eksplozivnim razvojem mikroelektronike in komunikacijskih medijev nove elemente in kot taka postaja nanodomestljiva sestavina izobrazbenega profila slehernega človeka, če naj bi bil sposoben uresničevati svojo pravico in dolžnost, da inovacijsko

sodeluje v združenem delu in njegovem obvladovanju. Povezano med inovacijsko usmerjenostjo posameznika in družbeno inovacijsko sposobnostjo je razčlenil in prikazal številjen krog udeležencev problemske konference ZKS o nalogah komunistov pri razvoju inovacijske dejavnosti kot množičnega gibanja, ki je bila 14. junija 1984. Razprave in sklepi s te konference so bili objavljeni v brošuri med dokumenti ZKS z naslovom »Na poti v inovacijsko družbo«.

Kvantitativno ocenjevanje informacijske pismenosti je nezanesljivo, čeprav je ta lastnost pri posamezniku razločno ugotovljiva in je povezava te sposobnosti z družbeno inovacijsko sposobnostjo razumljiva in preizkušena. Približno oceno lahko postavimo ob predpostavki, da je večina delavcev, ki se danes že množično vključujejo v samoupravljanje ustrezno informacijsko pismenih, čeprav še vedno ni podprt z računalniško tehnologijo. Tako nam ocene stanja in gibanja števila delavcev, ki se množično vključujejo v inovacijsko dejavnost in število delavcev, ki delujejo v razvojnih dejavnostih v organizacijah združenega dela in raziskovalnih organizacij kažejo, da imamo opravka z gibanjem, ki postopoma povečuje število informacijsko pismenih ljudi. V tem procesu ima večji delež množična inovacijska dejavnost, medtem ko informacijska pismenost na znanstveni ravni stagnira, saj se raziskovalni potencial že več let ne povečuje med drugim tudi zaradi neprestanega upadanja realnega obsega sredstev, ki jih vlagamo v to dejavnost.

S prodorom širokopotrošnih mikrorračunalnikov pa je prišlo do izobrazbene inovacije, saj taki računalniki ob današnjem stanju tehnike omogočajo sprožitev in dopolnitve masovnega procesa pospešenega informacijskega opismenjevanja. Ta inovacija je bila najprej in v največjem obsegu uveljavljena v Veliki Britaniji, sledijo pa ji vse razvite dežele. V zvezi s tem pridobiva širokopotrošni hišni računalnik novo kvalitativno pomembno funkcijo, ki je v naših naporih za pospešitev družbenega napredka v smeri inovacijske družbe ne smemo prezeti.

Z ustreznim organiziranjem mednarodnih kooperacij v velikoserijski proizvodni hišnih računalnikov in ob ustrezem organiziraju podatkovnih in programskih bank, standardizaciji v pogledu izmenljivosti in združljivosti računalniške strojne in programske opreme, zlasti še s čim širšim odpiranjem informacijskih kanalov s svetom, bomo zagotovili infrastrukturno podlago za bistveno pospešitev informacijske pismenosti v SR Sloveniji in Jugoslaviji.

Tovrstni proces je opazen že tudi pri nas, podprt s širokopotrošnimi računalniki najnižjih cenovnih razredov, ki so se iz svetovnega trga prenesli takoreč kot vrsta igrače v naš prostor. Na ta način odigravajo pomembno funkcijo masovnega računalniškega opismenjevanja osnovnošolske in celo predšolske generacije.

Stanje izobraževalnega sistema je z vidika uveljavljanja in uporabe informacijske pismenosti pri nas še le v začetkih, razen nekaj izjem, med katerimi je mednarodno uveljavljeno Mednarodni center za kemijsko izobraževanje, ki je pridobil status Unescovega regionalnega centra, kjer se odvija masovno informacijsko opismenjevanje za intereseante iz dežel v razvoju ob sodelovanju strokovnjakov iz najrazličnejših dežel sveta.

Informacijsko samoopismenjevanje preko samostojnega dela z računalnikom oblikuje strokovno ozadje posameznika. V zvezi s tem pa postaja izjemno pomemben izbor bank podatkov in strokovnih področij, prirejenih za računalniško pregledovanje, seznanjanje in uporabo. Ekspertne datoteke, ki jih pripravljajo v drugih sredinah namreč odražajo inovacijsko problematiko teh subjektov. Vsebina ekspertnih datotek zaradi tega za nas ne more biti v vsakem slučaju že popolnoma primerna in uporabna, saj se inovacijskega razreševanja naših specifičnih problemov lahko lotevamo le mi sami. Zaradi tega je nujen sestavni del informacijskega opismenjevanja tudi odgovornost znanosti, da svoje inovacijske dosežke, lastne naši družbeni praksi in razvojni problematiki ustrezno oblikuje in organizirano shranjuje v obliki ekspertnih informacijskih datotek oziroma inteligentnih informacijskih sistemov.

Take podlage za širjenje informacijske pismenosti pri nas pa ovira nezadostna računalniška opremljenost od hišnih

računalnikov do visokozmogljivih računalnikov v raziskovalni dejavnosti in v poslovnu svetu.

Namesto tega danes prevladuje administrativna naravnost v poslovodnih in njim podobnih dejavnostih v organizacijah združenega dela, kjer imamo opravka z inercijo in odpor informatizaciji teh dejavnosti. Zaradi tega imamo prekomerno zaposlenost v administrativnem delu združenega dela in močno podhranjenost v kvalitetnih informacijskih dejavnostih.

Tako zastavljen koncept informacijske pismenosti nujno zahteva lastno in v največji možni meri neodvisno proizvodno bazo računalniških sistemov, strojne in programske opreme, ki edina lahko dolgoročno zagotovi suvereno preraščanje v inovacijsko družbo.

Spremembe razmer na področju informacijske pismenosti bodo zaradi tega odprle ne samo povečevanje družbene inovacijske sposobnosti temveč tudi socialne konflikte v združenem delu, kjer bo vedno bolj prihajalo do izraza, da gospodarstvo ne more več prenašati neproduktivne poslovne administrativne nadgradnje, ki ni informacijsko pismena in računalniško opremljena.

7. Program aktivnosti

1. Računalniško podprtva vzgoja in izobraževanje in v tem okviru spoznavanje in raba računalnika ter informacijske tehnologije morajo v ustrezeni obliki postati sestavina zagotovljenega programa osnovne šole. V ta namen je potrebno takoj proučiti možnosti za krepitev tega področja izobraževanja v osnovnih šolah, tako pri rednem kot pri fakultativnem pouku in interesnih dejavnostih.

Nosilec: Zavod za šolstvo SR Slovenije, RKVI

2. Vzgojno-izobraževalne programe usmerjenega izobraževanja je potrebno dopolniti z vsebinami s področja računalništva in informatike, pri čemer je potrebno dati večjo pozornost zlasti pouku s pomočjo računalnika kot učnega pripomočka v okviru učnih načrtov večine predmetov na srednji, višji in visoki stopnji.

Nosilec: Zavod za šolstvo SR Slovenije, PIS, RKVI

3. Večjo pozornost je potrebno posvetiti starnemu dopolnilnemu izobraževanju učiteljev računalništva na vseh stopnjah, pri čemer je še posebej pomembno usposabljanje učiteljev za pouk s pomočjo računalnika.

Nosilec: Zavod za šolstvo SR Slovenije, RKVI

4. V okviru izobraževanja ob delu in v okviru obstoječih izobraževalnih programov za poslovodne kadre je potrebno takoj pristopiti k organizirani osnovnega računalniškega opisomjevanju vodstvenih in strokovnih delavcev kot enega od pogojev za kvalitetnejše opravljanje njihovega dela pa tudi pospeševanja uvajanja sodobne, računalniško podprtne tehnologije v proizvodne in upravljalne procese.

Nosilec: Gospodarska zbornica Slovenije, Zavod za šolstvo SR Slovenije, delavske univerze, RKIG, RDK

5. Raziskovalnim organizacijam, visokošolskim delovnim organizacijam, specializiranim informacijskim centrom in knjižnicam je potrebno omogočiti, da bodo za potrebe združenih delavcev pri obvladovanju področij družbene reprodukcije in razvoja bolj odgovorno delale pri oblikovanju ekspert-

nih informacijskih sistemov. Pri tem naj zlasti sodelujejo pri usposabljanju izobraževalnih centrov na vseh stopnjah, da bi se lahko pri svoji dejavnosti naslanjali na te eksperimentne informacijske sisteme.

Nosilec: Odbor za informatiko pri GZS, RSS, ISS, RKI in RKRT

6. Takoj je potrebno pripraviti programe opremljanja osnovnih šol in šol usmerjenega izobraževanja na srednjih ter višjih in visokih stopnjah s hišnimi računalniki in večjimi računalniškimi sistemmi ob upoštevanju normativov in standardov z namenom, da se zagotovi optimalni izbor in medsebojna kompatibilnost računalniške in programske opreme za potrebe izobraževalnih procesov.

Nosilec: Posebne izobraževalne skupnosti, Zavod za šolstvo SRS, RKVI

7. Sedanje potrebe vzgojno-izobraževalnih organizacij v SR Sloveniji so ocenjene na cca 2000 hišnih računalnikov, ki jih je v teku šolskega leta 1984/85 potrebno zagotoviti s skupnimi naporji domačih proizvajalcev in z omogočanjem komplementarnega uvoza hišnih računalnikov ob upoštevanju standardov in normativov vzgojno-izobraževalnega procesa. Domači proizvajalci naj takoj pristopijo k razvojni, tehnološki in proizvodni uskladitvi v skladu z zakonom o obveznem sporazumevanju in zadevah posebnega družbenega pomena na področju računalništva. Te programe naj glede na potencialne potrebe slovenskega in jugoslovenskega tržišča ustrezno dopolnejo v vzpostavljanjem ustreznih zastopniških, proizvodnih in konsignacijskih odnosov z najugodnejšimi tujimi proizvajalci.

Nosilec: Odbor za napredek gospodarstva pri GZS, RKMS, RKRT

8. Okrepiti je potrebno široko družbeno aktivnost na področju množičnosti in popularizacije računalniške in drugih informacijskih tehnologij kot izjemno pomembnega elementa širjenja splošne računalniške in tehnične kulture ter spremenjanja zavesti o vlogi in pomenu uvajanja novih informacijskih tehnologij za nadaljnji skladen razvoj naše družbe.

V ta namen je potrebno nameniti več prostora računalništvu in informacijskim znanostim v tisku, radiu in televiziji in drugih informativnih medijih ter podpreti delovanje Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije, Zveze delavskih univerz in drugih družbenih organizacij na področju računalniškega opismenjevanja.

Nosilec: SZDL, ZSMS, ZORKS, delavske univerze, RKI

9. Knjižnični krogi, ki skrbijo za presojo in izbor tuje znanstvene in strokovne literature, naj povečajo obseg naročil za strokovno literaturo s področja računalništva in drugih informacijskih tehnologij.

Nosilec: CTK, NUK, Univerzitetna knjižnica Maribor, CEK CMK.

10. Roke za izpeljavo zastavljenih ukrepov morajo določiti in medsebojno uskladiti nosilci posameznih akcij in odgovorni upravni organi.

*Ocenjena letna rast proizvodnje v zahodnih razvitih deželah je večja od 8%, njena vrednost pa naj bi leta 1990 presegla 3000 milijard dolarjev.

PRILOGA

OPREDELITEV KLJUČNIH POJMOV

Računalniška pismenost

Sposobnost človeka, da zmore pri svoji izobraževalni, raziskovalni, tehnološko-razvojni, proizvajalni, organizacijski in upravljalni dejavnosti **uporabljal računalnik** in moderno informacijsko tehnologijo, s čimer poveča produktivnost, kakovost in učinkovitost svojega delovanja in laže obvladuje informacijske tokove.

Računalniška pismenost se zagotavlja predvsem s poukom računalništva in z računalniki v osnovnem in usmerjenem izobraževanju ter z masovno ponudbo hišnih računalnikov kot širokopotrošnega blaga, ki je dosegljivo vsem delovnim ljudem in občanom.

Informacijska pismenost

Sposobnost in naravnost ljudi da zmorejo aktivno in v medsebojnem sodelovanju spoznavati, opredeljevati, formulirati in z integriranjem znanja **razreševati probleme**, ki vznikajo pri njihovih upravljalnih in proizvajalnih, zlasti razvojno usmerjenih dejavnostih.

Računalniška pismenost je pogoj za informacijsko, kadar človek s pomočjo računalniške in druge informacijske tehnologije uporablja (računalniško podprtje) eksperimentne informacijske sisteme. Dandasno so posamezna delovna mesta v vseh delih družbene reprodukcije (materialna proizvodnja, družbena nadgradnja itd.) vse bolj avtomatizirana in informatizirana.

rana, (glej osebni računalnik). Za produktivno in učinkovito delo na takšnih mestih je torej informacijska pismenost nujno potrebna.

Eksperimentni informacijski sistem

Sistem računalniško in z drugimi modernimi informacijskimi tehnologijami podprtih podatkovnih zbirk in tako obdelavo podatkov, ki informacijsko pismenemu človeku z opoznanjem dela in mišljenja strokovnjakov pomaga učinkovito reševati zapletene probleme na ustreznih področjih upravljanja, proizvodnje itd.

Računalnik

Naprava za izjemno hitro obdelavo numeričnih, vse bolj pa tudi nenumeričnih podatkov. Težišče pri uporabi se premika na shranjevanje in iskanje podatkov oziroma na tki, podatkovne zbirke. Naprava se praviloma sestoji iz elementov, ki so procesna enota, spominska enota, vhodna in izhodna enota in iz sistemski in uporabniške programske opreme. Zaradi tehnološkega razvoja se cena na enoto zmogljivosti računalnikov nenehno znižuje.

Hišni računalnik

Računalnik, ki ima uporabno tehnično zmogljivost, vendar je že tako poceni, da je postal širokopotrošno blago.

Osebni računalnik

Osebni računalnik kot naprava za prenos znanja in obdelavo podatkov je profesionalno, osebno delovno sredstvo, ki informacijsko pismenemu uporabniku na delovnem mestu omogoča obvladovanje, vodenje in upravljanje določenega delovnega procesa z namenom povečanja učinkovitosti teh procesov, višje produktivnosti in kvalitete dela. Gleda na večjo zmogljivost in dodatno spominsko opremo so osebni računalniki praviloma v višjem cenovnem razredu kot hišni računalniki.

Informacijske tehnologije

Organizacije postopkov in tehničnih naprav, ki silno povečujejo možnosti hranjenja, prenosa, zbiranja, obdelave in rabe podatkov zlasti v okvirih informacijskih mrež, prilagojenih potrebam in značilnostim uporabnikov. Sem spadajo računalniki, moderna sredstva za komuniciranje na daljavo in sredstva za komuniciranje človeka z napravami (recimo prevajanje na naravne jezike, javna omrežja za prenos podatkov ipd.).

OPOMBE:

OPOMBE:

Tačniji rezultati su u:

zbroj
u vremenu
u kojem
izvodi
potrebuju
uz vremenu
izvoda
u kojem
potrebuju
uz vremenu
izvoda

dakle
svih
izvoda
potrebuju
uz vremenu
izvoda

izvoda
potrebuju
uz vremenu
izvoda
bez obzira
na vremenu
izvoda

